

ЗВІТ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ ПІЛОТНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

ВІПУСКНИКІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У ФОРМІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО
ОЦІНЮВАННЯ 2025 РОКУ

2025

Зміст

ВСТУП	3
1. Загальна характеристика та особливості пілотування	3
2. Результати пілотування інструментів ДПА-2025	6
2.1. Узгодженість оцінювання та кореляційні зв'язки	6
2.2. Статистичні показники виконання атестаційних робіт учасниками	7
2.3. Доцільність інструментарію та якісні оцінки	9
ВИСНОВКИ	10

ВСТУП

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 04 лютого 2025 року № 149 протягом квітня-травня 2025 року було проведено пілотну державну підсумкову атестацію осіб, які завершують здобуття початкової освіти, у формі зовнішнього незалежного оцінювання (далі – пілотування) з математичної та мовно-літературної освітніх галузей.

Українським центром оцінювання якості освіти (далі – Український центр) забезпечено організаційно-методичний супровід і реалізовано пілотування у координації з регіональними центрами оцінювання якості освіти (далі – РЦОЯО) та мережею залучених закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) – учасників пілотування, що формували необхідну інфраструктуру оцінювання.

Основна мета пілотування полягала в апробації та верифікації вдосконаленого тестового інструментарію (атестаційних робіт) з української мови, читання та математики, а також розробленого інструментарію для оцінювання усної взаємодії та математичного дослідження. Процес розроблення спирався на емпіричні дані та висновки, отримані за результатами пілоту 2024 року.

Пілотування було сфокусоване на вимірюванні досягнень здобувачів освіти в межах мовно-літературної та математичної освітніх галузей, що визначає змістову валідність тесту.

У межах пілотування було поставлено низку завдань, спрямованих на забезпечення якості та об'єктивності майбутнього масштабування державної підсумкової атестації (далі – ДПА):

- верифікація операційно-технологічної спроможності освітніх закладів до проведення стандартизованого оцінювання на рівні початкової школи;
- оцінювання психометричних характеристик тестових матеріалів за допомогою методів класичної та сучасної теорії тестування (IRT-моделей). Ключовий інтерес становили валідаційні докази (конструктивна та змістова валідність), надійність (зокрема, внутрішня узгодженість та міжрейтингова надійність для завдань з розгорнутою відповіддю), а також диференційна здатність завдань;
- формування емпірично обґрунтованих рекомендацій щодо подальшої імплементації та масштабування моделі ДПА у формі ЗНО на 2026 рік.

Пілотування реалізовано як багатокомпонентна модель оцінювання, що інтегрує стандартизоване тестування (закриті тестові завдання та завдання з короткою відповіддю), виконання дослідницьких завдань, оцінювання усної взаємодії.

Така комплексна архітектура дає змогу забезпечити широту охоплення предмета оцінювання та комплексно виміряти низку освітніх результатів, зокрема комунікативні та дослідницькі компетентності, які в традиційних, виключно паперових тестових формах, залишаються недостатньо представленими.

1. Загальна характеристика та особливості пілотування

Модель ДПА з математики, української мови та читання із визначеними ключовими результатами, якими мають володіти здобувачі початкової освіти на різних рівнях навчальних досягнень, що ґрунтуються на очікуваних результатах, визначених у Державному стандарті початкової освіти, було розроблено 2024 року. За результатами апробації модель було удосконалено за змістом та структурою.

Сформованість значної частини визначених умінь у здобувачів освіти було доцільно перевіряти за допомогою закритих тестових завдань та завдань з короткою відповіддю, використовуючи стандартну процедуру тестування. Водночас сформованість іншої частини вмінь стало можливим перевірити винятково через виконання дослідницьких завдань (математика) та стимулювання усної взаємодії учнів (говоріння).

Таким чином, пілотування процедури передбачало:

- 1) виконання удосконалених та нових (спрямованих на перевірку інших умінь) тестових завдань атестаційних робіт з математики, української мови та читання (далі – тестування);
- 2) виконання дослідницьких завдань з математики (далі – дослідження);
- 3) проведення усної взаємодії для оцінювання комунікативної і мовленнєвої компетентностей (далі – проведення усної взаємодії).

Відповідно для проведення пілотування з математики, української мови та читання для кожного ЗЗСО Українським центром було підготовлено такі матеріали:

- чотири варіанти тестових зошитів із математики, що також містять вправи на психологічне розвантаження та завдання для рефлексії;
- чотири варіанти тестових зошитів із української мови та читання, що також містять вправу на психологічне розвантаження та завдання для рефлексії;
- комплекти матеріалів для організації усної взаємодії в кількості, залежно від наповнюваності класів у закладах-учасниках;
- два варіанти зошитів із дослідницькими завданнями з математики за однією з двох тем та відповідно до теми буклет з інформацією для виконання цих завдань, аркуші із додатковим завданням;
- інструкції з перевірки й оцінювання результатів ДПА випускників початкової школи для відповідних навчальних предметів;
- інші додаткові засоби, необхідні для якісного проведення ДПА та опрацювання отриманих результатів.

Тестовий зошит із математики містив 16 різних компетентнісних завдань, структурованих за чотирма змістовими блоками (субтестами): «Числа та дії з ними» – секція «Граємо»; «Величини та вимірювання» – секція «Цікавимося»; «Робота з даними» – секція «Аналізуємо»; «Геометричні фігури й геометричні величини. Орієнтування на площині (маршрут)» – секція «Відпочиваємо». Ці розділи змістово пов'язані між собою, що сприяло утримуванню уваги здобувача освіти на виконанні тестових завдань через занурення його в єдиний послідовний сюжет, який також підсилював компетентнісність завдань. У кожному зошиті були завдання різних типів: з вибором однієї / двох правильних відповідей із запропонованих, завдання на встановлення відповідності й завдання з короткою відповіддю.

Тестовий зошит з української мови та читання містив 21 завдання, які структуровано за двома змістовими частинами: «Читання» і «Письмо». У частині «Читання» було наведено текст для самостійного читання мовчки й 12 тестових завдань до нього для перевірки рівня сформованості складників читацької компетентності здобувачів початкової освіти. У частині «Письмо» був комплекс тестових завдань, спрямованих на визначення рівня сформованості мовної і мовленнєвої компетентності, зокрема орфографічної і пунктуаційної грамотності, граматичної, синтаксичної вправності, а також уміння аналізувати мовні явища й використовувати мову для власної мовної творчості, висловлювання думок, почуттів і ставлень, взаємодії з іншими особами письмово.

Об'єктом оцінювання під час організації усної взаємодії була мовленнєва та комунікативна компетентність, а саме: вміння здобувача освіти взаємодіяти з іншими особами усно, сприймати й використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях. Для цього було запропоновано організувати в класних колективах мінідискусію за певною тематикою, під час дискусії учасники мали аргументовано висловити свою позицію, наводячи приклади та спираючись на власний досвід. Процедура також передбачала виконання завдань зі сприймання усної інформації (слухання).

Математичне дослідження було спрямоване на виявлення рівня сформованості інших, ніж передбачено в тестових зошитах, обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти. Кожен зошит містив 4 дослідницькі завдання, які потребували розгорнутих міркувань на основі життєвої ситуації та давали змогу здобувачам освіти продемонструвати комплекс умінь, що є складниками математичної компетентності. Модель передбачала: 1) окреслення проблемної ситуації (фронтальна робота): мотивація учнів / учениць та ознайомлення їх із буклетом, що містить необхідну інформацію; 2) виконання математичних завдань (індивідуальна робота): пошук шляхів розв'язання проблеми через виконання завдань математичного змісту в зошитах із дослідницькими завданнями; 3) рефлексія (фронтальна робота).

Організація усної взаємодії учнів / учениць для оцінювання їхньої комунікативної і мовленнєвої компетентностей відбувалася з 22 квітня 2025 року до 16 травня 2025 року (на вибір закладу освіти – учасника пілотування). Кількість уроків залежала від наповнюваності класів. Тестування з української мови та математики, а також дослідження було проведено в межах одного уроку. Тестування з української мови відбулося 07 травня 2025 року, тестування з математики – 13 травня 2025 року, а виконання дослідницьких завдань – 15 травня 2025 року. Усі атестаційні роботи учні-учасники пілотування виконували в класних кімнатах, де вони постійно навчаються, під керівництвом їхніх класних керівників.

У рамках пілотування могли взяти участь 2072 випускники початкової школи (91 клас, 34 заклади освіти). Фактично кількість здобувачів освіти, які виконували тестові завдання з української мови та читання, – 1885 (91 % від загальної кількості учнів, визначеної наказом про затвердження переліку ЗЗСО), тих, хто брав участь в усній взаємодії, – 1903 (92 %). Тестові завдання з математики виконували 1849 (89 %) учнів, тих, хто працював із дослідженням, – 1816 (88 %).

Після проведення тестувань, виконання дослідницьких завдань та після завершення проведення усної взаємодії в закладах загальної середньої освіти було організовано перевірку атестаційних робіт. Її здійснювали вчителі відповідно до інструкцій з перевірки й оцінювання результатів виконання завдань атестаційної роботи в зручний для них час, але не пізніше 30 травня 2025 року.

Учитель фіксував кількість тестових балів, набраних дитиною за виконання завдань атестаційної роботи та, скориставшись таблицями переведення або відповідності, визначав рівень її навчальних досягнень та/або результат за 12-бальною шкалою.

Анкетування вчителів, учасників пілотування, здійснювали онлайн до 27 травня 2025 року. У ньому взяла участь 91 особа.

Результати перевірки включно із тестовими зошитами, зошитами з дослідницькими завданнями та матеріалами для проведення усної взаємодії після 30 травня 2025 року було передано до регіональних центрів оцінювання якості освіти з метою подальшої обробки в Українському центрі оцінювання якості освіти.

2. Результати пілотування інструментів ДПА-2025

У рамках пілотування інструментів ДПА було зібрано та проаналізовано три групи показників для забезпечення порівняльного аналізу та оцінки міжрейтингової надійності. Ці групи включали:

- 1) прогнозований річний рівень навчальних досягнень учня, виставлений учителем;
- 2) кількість балів та рівень, виставлені вчителем після перевірки атестаційної роботи;
- 3) кількість балів та рівень, виставлені після оброблення матеріалів в Українському центрі (фактичний).

Аналіз цих даних дав змогу оцінити об'єктивність та диференціовальну спроможність інструмента ДПА порівняно з внутрішнім шкільним оцінюванням.

2.1. Узгодженість оцінювання та кореляційні зв'язки

Порівняння трьох груп показників за допомогою аналізу міжпредметної кореляції дає змогу зробити ключовий висновок: інструмент ДПА значно краще диференціює окремі навчальні компетентності.

Прогнозований річний рівень навчальних досягнень демонструє найвищі кореляції між предметами (від 0,69 до 0,81). Найбільш узгодженими є оцінки з письма та читання (0,81), а також письма та математики (0,74).

Водночас спостерігається менша узгодженість між результатами ДПА, отриманими дитиною після перевірки роботи вчителем з читання та письма (0,62), що може вказувати на більшу диференційованість, а отже, об'єктивність оцінювання.

Результати пілотування підтвердили хоча й менший, однак значущий, зв'язок між рівнями навчальних досягнень дитини за результатами ДПА з математики та читання (0,54), а також між рівнями навчальних досягнень дитини за результатами ДПА з математики та письма (0,56), що, зокрема, може мати такий прояв: сформованість навичок читання і письма корелює зі здатністю учнів успішно розв'язувати завдання з математики.

Рівень навчальних досягнень з усної взаємодії має найслабший кореляційний зв'язок з рівнями навчальних досягнень дитини за результатами ДПА з читання, письма та математики (0,51). Це може вказувати, що комунікативна компетентність, оцінена через усну взаємодію, є більш самостійною навичкою.

Фактичні результати стандартизованого тестування (ДПА) демонструють нижчі міжпредметні кореляції, ніж прогнозовані оцінки вчителів. Найсильніший зв'язок також спостерігається між читанням та письмом (0,61), але він є значно нижчим порівняно з прогнозом учителів (0,81).

Отже, міжпредметні кореляції в прогнозованих оцінках учителів (0,81; 0,74; 0,69) є значно вищими та більш однорідними порівняно з міжпредметними кореляціями в оцінках вчителів за виконання атестаційних робіт (0,62; 0,56; 0,54) та фактичних результатах ДПА (0,61; 0,55; 0,53), що може вказувати на наступне:

- оцінки вчителів, імовірно, містять елемент оцінювання загальних чинників (таких як старанність, поведінка, загальна успішність). За результатами ДПА цей загальний фактор слабший;
- вища кореляція в прогнозованих рівнях є не випадковою. Це підтверджує, що вчительське оцінювання має тенденцію до більшої гомогенності (оцінки з

різних предметів «підтягуються» одна до одної) порівняно зі стандартизованим оцінюванням;

- незалежна атестаційна робота ефективніше диференціює (розділяє) різні навчальні компетентності (читання, письмо, математика) порівняно з річними оцінками вчителів. Тести розроблені так, щоб максимально ізолювати та виміряти конкретну компетентність. Наприклад, високий результат з читання ДПА менш гарантує високий результат із письма, ніж за прогнозом учителя;
- ДПА забезпечує стандартизований, зовнішній зріз знань. Фактичні результати ДПА, отримані після обробки матеріалів, є більш диференційованими, однак дуже близькими до кореляцій фактичних результатів, що свідчить про надійність та стандартизацію самого інструмента ДПА, яка нейтралізує окремі суб'єктивні фактори.

2.2. Статистичні показники виконання атестаційних робіт учасниками

Оцінювання сформованості компетентностей не було першочерговою метою цього пілотування. Водночас, застосування удосконаленого інструмента дає змогу зафіксувати певні емпіричні спостереження щодо ступеня опанування оцінюваних складників, що є важливим для подальшого вдосконалення самого інструментарію та процедури.

Зауважимо, що проведене дослідження ґрунтується на пілотній вибірці закладів освіти. Вибірка не є репрезентативною за регіональним, територіальним або демографічним розподілом. Тому всі спостереження та виявлені тенденції стосуються виключно закладів-учасників пілотування й не можуть бути екстрапольовані на всю сукупність випускників 4-х класів України.

Статистичні показники успішності відображають рівні сформованості ключових компетентностей випускників початкової школи, оцінених за допомогою багатокомпонентної моделі ДПА. Зокрема, у блоці з української мови оцінювали такі види мовленнєвої діяльності, як читання та письмо (через виконання стандартизованих тестових завдань). Крім того, об'єктом оцінювання була усна взаємодія, процедура якої передбачала виконання завдань зі сприймання усної інформації (слухання) та висловлення власної позиції (говоріння) під час мінідискусії.

Нижче наведено кількісні показники успішності за кожним компонентом.

Аналіз розподілу результатів за критеріально-орієнтованою шкалою (Таблиця 2.2.1) демонструє, що більшість учнів досягли достатнього рівня навчальних досягнень з читання: сумарна частка учасників, які продемонстрували достатній та високий рівні навчальних досягнень, становить 61 %. Частка учнів, які виявили початковий рівень, становить 11 %.

Таблиця 2.2.1. Розподіл учнів за фактичними рівнями з читання (усі учні)

Рівні навчальних досягнень	Кількість осіб	%
початковий	196	11
середній	533	29
достатній	686	37
високий	446	24

Для забезпечення порівняльного аналізу та оцінки міжрейтингової надійності було також ураховано оцінки вчителів: за їхніми даними, 66 % учнів виявили достатній та високий рівні, а 7 % – початковий, що вказує на помірну розбіжність між стандартизованим та внутрішнім оцінюванням.

Згідно з фактичними даними 56 % учнів-учасників пілотування продемонстрували достатній і високий рівні навчальних досягнень у компоненті «Письмо», а початковий рівень – 19 % (Таблиця 2.2.2). Дані здебільшого корелюють із результатами стандартизованого оцінювання, підтверджуючи загальну тенденцію до нижчої успішності за цим компонентом.

Таблиця 2.2.2. Розподіл учнів за фактичними рівнями з письма (усі учні)

Рівні навчальних досягнень	Кількість осіб	%
початковий	348	19
середній	473	25
достатній	633	34
високий	407	22

Результати сформованості мовленнєвої та комунікативної компетентностей (усна взаємодія), отримані вчителями безпосередньо під час мінідискусії, мають такий розподіл: 0,4 % учнів проявили початковий рівень сформованості цих компетентностей (Таблиця 2.2.3), на противагу 89 % випускників / випускниць початкової школи, які можуть на високому та достатньому рівні аргументовано висловити власну позицію.

Таблиця 2.2.3. Розподіл учнів за рівнями з усної взаємодії (усі учні)

Рівні навчальних досягнень	Кількість осіб	%
початковий	8	0,4
середній	203	10,6
достатній	799	42
високий	894	47

За інтегрованим показником з математики (тест та дослідження) випускники продемонстрували вищу успішність: 78–79 % учнів досягли достатнього або високого рівня. Частка учнів на початковому рівні становить 3 % (Таблиця 2.2.4).

Таблиця 2.2.4. Розподіл учнів за фактичними рівнями з математики (усі учні)

Рівні навчальних досягнень	Кількість осіб	%
початковий	58	3
середній	342	19
достатній	983	53
високий	451	25

Узагальнення емпіричних даних свідчить про такі тенденції у сформованості компетентностей у випускників початкової школи – учасників пілотування:

- у всіх чотирьох оцінюваних компонентах (читання, письмо, математика та усна взаємодія) більшість учнів продемонстрували достатній рівень навчальних досягнень;

- за результатами оцінювання вчителями учні продемонстрували високий рівень сформованості вміння взаємодіяти усно: майже 9 із 10 випускників (89 %) змогли на високому та достатньому рівні аргументовано висловити власну позицію;
- водночас 19 % учасників пілоту продемонстрували початковий рівень у компоненті Письмо та 11 % учнів виявили початковий рівень у компоненті Читання. Хоча більшість учасників демонструє достатній та високий рівні (56 % та 61 % відповідно). Ця частка вказує на наявність у вибірці значної кількості випускників, які потребують посиленої уваги до формування мовної та читацької компетентності;
- за інтегрованим показником з математики переважна більшість (78–79 %) учнів досягли достатнього або високого рівня. Це підтверджує загальну сформованість математичної компетентності у вибірці пілотування.

Крім загального розподілу рівнів навчальних досягнень, представленого вище, аналіз було розширено для вивчення варіативності цих результатів залежно від контекстуальних факторів, таких як регіон, тип місцевості та розмір класу.

Для всіх оцінюваних складників атестаційної роботи (читання, письмо, усна взаємодія та математика) виявлено статистично значущу різницю за середнім рівнем навчальних досягнень між закладами освіти – учасниками пілотування, розташованими в різних регіонах. Зокрема, зафіксовано, що в обстежуваній вибірці письмо є предметом з найбільшою регіональною варіацією. Отже, частка учнів, які виявили початковий рівень навчальних досягнень з письма, коливається між регіонами, у яких проводили пілотування, з розривом понад 40 відсоткових пунктів (від 5 % до 48 %). Однак, зважаючи, що вибірка не є репрезентативною за регіонами, а кількість закладів освіти, які потрапили до вибірки, істотно відрізняється між ними, ці дані не можна розглядати як об'єктивний показник регіональних відмінностей загалом.

Аналіз також виявив, що диспропорції у результатах залежать від типу місцевості: частка учнів, які продемонстрували початковий рівень, у сільських закладах вища, ніж у міських, особливо для письма (29 % проти 16 %) та математики (7 % проти 2 %). Водночас усна взаємодія є найменш чутливою до типу місцевості.

Крім того, встановлено, що кількість учнів у класі корелює з результатами. Для всіх чотирьох складників (читання, письмо, усна взаємодія та математика) чим менша кількість учнів у класі (до 25 осіб), тим краще результат.

2.3. Доцільність інструментарію та якісні оцінки

За результатами апробації інструмента оцінювання встановлено, що запропоновані вдосконалені та нові тестові завдання загалом відповідають їхній меті та дають змогу перевірити сформованість визначених умінь. Шкала оцінювання демонструє високу ступінь відповідності результатам тестування, що підтверджує її валідність. Рішення про реструктуризацію тестових завдань було доцільним і дало змогу оптимізувати когнітивне навантаження учнів.

Пілотування нових частин атестаційної роботи (усна взаємодія та математичне дослідження) підтвердило доречність організації і змісту цих складників, засвідчило загалом позитивне сприйняття їх вчителями та учнями, а також виявило цінність запропонованих форматів для професійного розвитку педагогів.

За результатами анкетування й обговорень під час зустрічей педагоги схвально відгукувалися щодо процедури організації усної взаємодії, підкреслюючи влучні теми

та нові прийоми роботи, а також висловлювали готовність до використання такої форми в освітньому процесі, вважаючи її необхідною для перевірки говоріння, нескладною та цікавою як для себе, так і для дітей. Учителі відзначили, що цей формат дав їм можливість по-новому поглянути на учнів, спостерігаючи за їхніми аргументами та вмінням відстоювати чи змінювати позицію.

Щодо математичного дослідження вчителі зазначили, що воно дає можливість побачити, як діти застосовують математичні вміння у життєвій ситуації, указали, що теми математичного дослідження актуальні та цікаві для учнів. Майже половина опитаних вибрали організацію з дітьми мінідосліджень як напрям розвитку власної професійної компетентності.

ВИСНОВКИ

Результати пілотування підтверджують загальну доцільність удосконаленої моделі оцінювання та цінність упровадження нових частин (усна взаємодія, математичне дослідження).

Доведено, що інструментарій ДПА має високу надійність та здатність об'єктивно диференціювати окремі навчальні компетентності. Аналіз кореляцій засвідчив, що результати ДПА значно менше нахильні до суб'єктивних узагальнень, ніж внутрішнє шкільне оцінювання.

Запропоновані вдосконалені та нові тестові завдання загалом відповідають меті пілотування, а реструктуризація завдань дала змогу оптимізувати когнітивне навантаження учнів. Пілотування усної взаємодії та математичного дослідження підтвердило доречність змісту та формату, засвідчивши позитивне сприйняття їх педагогами та учнями.

Успішна апробація інструментарію створює основу для подальшого впровадження моделі. Відповідно до наказу МОН України від 15 серпня 2025 № 1152 буде проведено апробацію моделі ДПА у формі ЗНО в початковій школі 2026 року. Крім того, ключовим складником нової моделі ДПА стане запуск спеціальної освітньої платформи (СОП), що забезпечить стандартизацію процедур та ефективність оброблення даних у майбутньому.

